

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Веретеннікової Наталії Вячеславівни
«Електронне бібліотечно-інформаційне забезпечення наукової діяльності
вищих навчальних закладів»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних
комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство,
бібліографознавство

Головні тенденції світового розвитку – глобалізація і формування суспільства знань пов'язані зі змінами характеру впливу науково-технічного прогресу на систему соціальних комунікацій. Глобальність процесів не в останню чергу стосується бібліотек: їх інформаційні можливості посилюються із розгортанням комп'ютеризації, інтернетизації та медіатизації.

Бібліотека як інформаційно-комунікаційна система, діяльність якої зорієнтована на підготовку й надання інформаційних продуктів і послуг, є не лише місцем концентрації інформаційних ресурсів, розробки й впровадження методів пошуку й структуризації знань, а й потужним комунікатором, покликаним спрямовувати свої зусилля на розробку перспективних стратегій надання доступу до інтегрованого знання й упровадження методик його ефективного використання. З огляду на це актуалізується питання розробки підходів до оптимізації організації інформаційного супроводу наукової діяльності.

Спектр окреслених вище проблем визначає актуальність та нагальність дисертаційного дослідження Н. В. Веретеннікової, в якій розглядаються особливості бібліотечно-інформаційного забезпечення наукової діяльності вищих навчальних закладів в період розвитку електронної науки, проаналізовано методи, засоби та способи інформаційного супроводу наукових досліджень, що проводяться на міждисциплінарній платформі.

Н Б У В	
ВХ №	921
" 29 " / 12	2016 р
Кіл. аркушів	9

Робота виконувалась в рамках науково-дослідної теми “Науково-освітнє соціокомунікаційне середовище великого міста: моделювання, прототипування, інформаційні технології” (державний реєстраційний №0116U006723).

Достовірність й обґрунтованість наукових положень, висновків і результатів дисертації Н. В. Веретеннікової забезпечується застосуванням комплексу наукових підходів і методів: емпіричних (спостереження, порівняння, опис), теоретичних (гіпотеза, аналіз, синтез, узагальнення, моделювання, пояснення, систематизація, класифікація) загальнонаукових методів дослідження, а також соціокомунікаційного методу та методів інформатики; системного підходу та аналізу, структурно-функціонального підходу.

Дисертаційна робота є самостійним, оригінальним дослідженням, яке має наукову новизну і практичне значення. Зокрема, важливою в рамках поставлених дисертанткою завдань є розробка програмного продукту для ефективного інформаційного забезпечення наукових колективів, для яких платформою комунікації виступає віртуальне середовище (інформаційний продукт «Інформаційний асистент науковця»).

Слід також позитивно відзначити запропоновану Н. В. Веретенніковою характеристику інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів у сфері електронної науки як багатофункціональної матеріальної та ідеальної (концептуальної), відкритої, складної, динамічної, детермінованої, телеологічної (цілеспрямованої) регульованої системи.

Позитивну увагу привертає розроблена дисертанткою вербальна модель становлення і розвитку бібліотечно-інформаційного забезпечення наукової діяльності вищих навчальних закладів.

Актуальним є обґрунтування значення в процесі інформаційно-бібліотечного обслуговування лінгвістичного забезпечення та окреслення в цьому контексті кола завдань, що вирішуються бібліотекою за допомогою лінгвістичних засобів.

Результати досліджень можна використовувати в дослідницькій, навчальній та практично-фаховій діяльності у різних суміжних галузях наук, зокрема, в педагогічних та інформаційних науках. Вони можуть слугувати науково-методологічним базисом для розширення інформаційного забезпечення наукових досліджень у вищих навчальних закладах і удосконалення практичної діяльності територіально розподілених дослідницьких груп та наукових колективів.

Основні наукові результати, висновки і рекомендації дисертації пройшли апробацію під час вітчизняних та міжнародних наукових конференцій та знайшли відображення у публікаціях у фахових виданнях. За результатами дисертаційних досліджень опубліковано 30 наукових праць, серед яких 1 колективна монографія, 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті в іноземних виданнях, 17 праць у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Також дисертантом отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, авторській логіці дослідження основних аспектів обраної проблеми.

У вступі дисертантом обґрунтована актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульована мета роботи та основні завдання, подано відомості щодо наукової новизни та практичної цінності одержаних результатів, інформацію про особистий творчий внесок, апробацію роботи та наукові публікації.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади дослідження інформаційного забезпечення бібліотеками електронної науки»* аналізуючи стан наукової розробки проблеми дисертаційного дослідження, Н. В. Веретеннікова вдається до проблемного підходу, характеризуючи наукові публікації за тематичними напрямками: принципи роботи бібліотеки, у якій формується ресурс повнотекстових документів; загальнотеоретичні, концептуальні і історичні питання створення і розвитку зарубіжних цифрових бібліотек; аспекти програмно-технологічного забезпечення процесів створення

електронних бібліотек; різнопланові характеристики електронних бібліотек; становлення інформаційного суспільства, проблеми і теоретичні основи створення та формування єдиного інформаційного простору; питання вивчення різноманітних електронних ресурсів, що відрізняються змістовим наповненням та характером інформації, її знаковою природою, способом представлення, структурою, типом носія.

Варто відмітити ґрунтовний аналіз зарубіжної наукової літератури, що дозволив сформулювати уявлення стосовно зарубіжного наукового доробку з досвіду впровадження та функціонування системи інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів в галузі електронної науки. Досліджено позитивний досвід функціонування зарубіжних бібліотек ВНЗ, як комунікаційної ланки між дослідниками.

Заслугує на увагу дослідження лінгвістичного забезпечення бібліотечної діяльності, як сукупності мовних засобів, що використовуються на різних етапах інформаційного обслуговування користувачів з метою створення зручних інтерфейсів для полегшення спілкування людини з комп'ютером, користувача з бібліотекарем та бібліотекаря з бібліотекарем, яке, у свою чергу, призначене для забезпечення індексування документів і запитів, ефективного пошуку в документальних базах даних за тематичними запитами, забезпечення лінгвістичної сумісності електронного каталогу однієї бібліотеки з електронними каталогами інших бібліотек та інформаційних центрів. Перспективним видається також розгляд лінгвістичного забезпечення електронної бібліотеки з позицій технічного і культурологічного підходів.

Основними результатами другого розділу *«Дослідження комунікаційних інтерфейсів бібліотеки в електронному середовищі»* є ґрунтовний аналіз етапів становлення лінгвістичного забезпечення бібліотечної галузі та їх періодизації.

Варто позитивно відзначити дослідження інтерфейсів соціального комунікування у сучасній бібліотеці та лінгвістичні засоби, що забезпечують реалізацію ефективних інтерфейсів спілкування. Дисертантка робить вірний висновок, що розвинена структура лінгвістичного забезпечення електронної

бібліотечної діяльності сприяє формуванню зручних інтерфейсів, а також якісних інформаційних продуктів і послуг, що створюються й надаються бібліотеками.

Встановлено особливості наукової комунікації і її зміни в умовах суспільства знань. Дослідниця наголошує на важливості престижності для наукових співробітників представлення наукових публікацій у репозитаріях, що формуються бібліотеками, як запоруки їх наповнюваності актуальною та унікальною інформацією. В якості шляхів досягнення цієї мети дисертантка вказує на важливість налагодження комунікації з науковим співтовариством, а саме вузами, науково-дослідними інститутами, надання репозитаріям тематичного характеру.

Схвальних відгуків заслуговує розробка дисертанткою моделей інформаційного забезпечення віртуального колективу та вербальної моделі інформаційного забезпечення, а також визначення в них місця та ролі бібліотекаря.

У дисертації зазначено, що перехід науково-комунікаційних процесів науковців у електронне середовище, зокрема, використання для їх реалізації наукових форумів, блогів, соціальних мереж дозволяють утворювати міжнародні віртуальні наукові колективи з різною тривалістю співпраці, підвищувати якість наукових досліджень і публікацій, що в свою чергу стимулює встановлення нових інформаційних зв'язків між бібліотекою та наукою.

Серед наукових результатів третього розділу *«Форми та методи інформаційного супроводу наукових досліджень вищих навчальних закладів в рамках міжнародної співпраці на міждисциплінарних засадах»* слід виокремити аналіз етапності та специфіки процесів грантової підтримки наукових досліджень та їх інформаційно-бібліотечний супровід. Дослідниця наголошує, що реалізація науково-пошукових проектів на платформі е-науки зазвичай потребує формування віртуального творчого наукового колективу. Такі наукові колективи об'єднують географічно або інституційно розподілених дослідників,

представників різних галузей знань, які забезпечують усестороннє системне дослідження проблеми.

Розглянуто концепцію створення віртуальних колективів, які є постійними користувачами бібліотеки та виступають творцями наукового контенту, в процесі реалізації науково-пошукових проектів. Вірно відмічено, що бібліотекар відіграє провідну роль в процесах інформаційного обслуговування користувачів – членів віртуальних творчих колективів, його роль змінюється на радника, інструктора та посередника в отриманні необхідної інформації.

Проаналізовано етапність наукових досліджень та участь бібліотекаря на кожному з них, а також етапи життєвого циклу даних.

Схвального відгуку заслуговує розробка Н. В. Веретенніковою інформаційного продукту для пошуку інформації в ході наукових досліджень «Система «Інформаційний асистент науковця», який забезпечує режим інтерактивного спілкування бібліотекаря та користувача, або членів віртуального творчого колективу. Користувачу надається можливість отримання інформації із декількох постійно зростаючих інформаційних масивів: даних, які представлені у глобальній мережі Інтернет та документів, які зберігаються у електронних бібліотеках.

Основні наукові положення, висновки і результати дисертації підтверджені матеріалами теоретичного й емпіричного характеру, а також висновками до кожного розділу. Загальні висновки подані згідно з авторською концепцією та свідчать про досягнення мети і завдань дослідження, містять основні наукові результати дисертації, рекомендації щодо реалізації.

Особистий внесок здобувача є незаперечним, наукові висновки та рекомендації дисертації мають самостійний і творчий характер.

Автореферат відповідає змісту дисертації, розкриває її основні положення, наукові висновки і рекомендації, написаний літературною мовою, що сприяє адекватному уявленню про особистий внесок здобувача, наукову і практичну значущість проведеного дослідження. Його структура, наповнення й

оформлення відповідають вимогам, які висуваються МОН України до авторефератів дисертацій кандидатського рівня.

Разом із тим, дисертаційне дослідження Н. В. Веретеннікової, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні моменти, побажання та зауваження щодо яких сприятимуть більш повній та об'єктивній характеристиці отриманих результатів.

Так, робота виграла б від висвітлення проблематики дослідження у нормативно-правовій базі, на яку спиралася дисертантка при написанні роботи: документів, що регламентують питання інформаційних обмінів, стосуються стратегії розвитку інформаційної сфери та бібліотек; внутрішньобібліотечних документів нормативно-правового характеру, що визначають структуру, напрями діяльності, функції та завдання бібліотек.

Привертає увагу, що дисертантка спирається на зарубіжний досвід бібліотек ВНЗ (в основному – США) в контексті забезпечення супроводу наукової діяльності, що ж до українського досвіду, то із тексту дисертаційного дослідження не зовсім зрозуміло, які вітчизняні бібліотеки ВНЗ було розглянуто. При цьому дисертантка наголошує, що «повноцінне інформаційне забезпечення науково-дослідної роботи в Україні розглядається як одне з найважливіших завдань інформаційно-комунікативної діяльності сучасної бібліотеки, що сприяє впровадженню інновацій у бібліотечно-інформаційній галузі та визначає потреби її удосконалення». (с. 5). Якщо дисертантка не ставила за мету розгляд вітчизняного досвіду, то можливо варто було б відобразити це в назві роботи, або акцентувати на цьому увагу у вступі. В іншому випадку складається враження певної диспропорції у формуванні джерельної бази дослідження, що призводить до прогалин у висвітленні стану і перспектив електронного бібліотечно-інформаційного забезпечення наукової діяльності ВНЗ в Україні.

При розгляді автором зарубіжного досвіду функціонування репозитаріїв, було б доцільно висвітлити (або при наймі згадати) позитивний досвід в контексті даної проблематики вітчизняних університетських репозитаріїв

(наприклад: ELibUkr-OA - мультидисциплінарний відкритий електронний архів, eKMAIR - електронний архів Національного університету "Києво-Могилянська академія", ARRChNU - науковий репозитарій Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича та ін.)

Дискусійними та такими, що потребують додаткового обґрунтування видаються висновки автора про відсутність у комп'ютерних фахівців знань у сфері опрацювання, аналізу і пошуку інформації, а у видавців – уявлень про нові досягнення та напрями досліджень, які проводять розробники інформаційних технологій (С. 25); так само не беззаперечним видається твердження про те, що «результати численних досліджень засвідчують порівняно невисокий рівень комунікації українських науковців, у них практично відсутній досвід професійного спілкування із зарубіжними колегами, світовою науковою спільнотою. ... Причини тут різні, у тому числі і фінансові труднощі, проте домінуючою все ж є нереалізована інформаційна культура» (С. 27); про те, що рівень лінгвістичного забезпечення українських бібліотек не забезпечує сучасних вимог до інформаційного обслуговування користувачів, зокрема, в силу «відсутності можливостей надавати користувачам інформацію з інших бібліотек та інформаційних служб» (С. 34). Варто було б детальніше розкрити та аргументувати свою позицію.

Розглядаючи використання відеоконтенту та трансляцій як сучасну ефективну форму забезпечення користувачів інформацією, доцільно було б детальніше розглянути й такі види роботи, що використовуються сучасними бібліотеками (як вітчизняними так і зарубіжними) у процесі обслуговування як: вебінар, відео конференція, блоги, соцмережі, які в свою чергу сприяють і розвитку наукової комунікації.

У дисертації мають місце деякі фактографічні неточності, наприклад, на С. 23 не коректним є згадування в контексті збереження фондів бібліотекам ВНЗ програми «Пам'ять Америки», яка, як відомо, реалізується Бібліотекою Конгресу.

Водночас, слід констатувати, що висловлені зауваження носять рекомендаційний характер та не применшують важливість та актуальність проведеної Н. В. Веретенніковою в процесі дослідження масштабної роботи та отриманих результатів.

Можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Н. В. Веретеннікової «Електронне бібліотечно-інформаційне забезпечення наукової діяльності вищих навчальних закладів» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати та відповідає нормативним вимогам, які висуваються Міністерством освіти і науки України до робіт, що подаються на присудження наукового ступеня кандидата наук, викладеним у п. 9, 11–13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Автор дисертаційної роботи Веретеннікова Наталія Вячеславівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 - книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

кандидат наук із соціальних комунікацій,
науковий співробітник відділу
обслуговування інформаційними
ресурсами Національної юридичної бібліотеки
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського

Бондаренко В. І.

Національна бібліотека України
імені В.І.Вернадського
підпис В.І. Бондаренко
ЗАСВІДЧУЮ
учений секретар М

Юлія Кудряковська